

УДК 94:78(477.83/.86)"1914/1920"

УКРАЇНЬСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ГАЛИЧИНИ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

НАТАЛІЯ КОБРИН,

здобувач Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України

У статті досліджуються й систематизуються факти розвитку української музичної культури Галичини під час Першої світової війни. На основі документів та публікацій розглянуто діяльність музичних товариств і національне концертне життя. Здійснено огляд свідчень про контакти між українськими музикантами Галичини і Наддніпрянщини.

Ключові слова: музична культура, музичні товариства, концерти.

Постановка проблеми. Стан і здобутки української музичної культури в час світових воєн ХХ ст. наділені специфічними рисами і є особливою сторінкою нашої мистецької минувшини. Зокрема, роки Першої світової війни й національно-визвольних змагань 1914-1920 рр. позначені появою унікальної в ХХ ст. за своїм мелодичним багатством пісенної творчості Українських Січових Стрільців, яка засвідчила активність у сфері музичної культури навіть у такий складний історичний період. Свого часу, перефразовуючи популярну латинську приказку про мовчання муз під час брязкоту зброї, Р. Купчинський наголосив, що це істинно, "але тільки тоді, коли творець сам тою зброєю побрязкує. Коли ж він її на хвилину відложить, тоді напевно зблизиться до нього муза, бо вона любить війну і навідується навіть до бойової лінії" [1, с. 121].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Певну інформацію із цієї теми можна простежити в розвідках Р. Купчинського [1, с. 121-125], І. Іванця [2], С. Ріпецького [3], що містять спогади про виникнення окремих пісень; у статтях М. Гайворонського [4; 5], Б. Гнаткевича [6], С. Онуфрика [7], М. Угрин-Безгришного [8], присвячених фактам стрілецького мистецького побуту; у роботах В. Витвицького [9], Н. Кобрин [10], О. Кузьменко [11; 14], Ф. Погребенника [12], О. Правдюка [13], де аналізується поетика стрілецьких пісень та їх стилістичні особливості. Розрізнені дані та окремі характеристичні штрихи щодо різних явищ українського музичного життя того часу містять також творчі портрети музикантів і композиторів, таких як М. Гайворонський [15], Н. Нижанківський [16], З. Лисько [17; 18], С. Людкевич [19]. Однак залишається майже недослідженою ситуація в національній музичній культурі цього періоду загалом, її форми, функціонування головних осередків та інституцій, розвиток мистецьких традицій попередніх десятиліть, зародження в ній нових явищ, зрештою - вплив воєнних подій на виконавство й композиторську творчість.

Відтак **метою** дослідження є систематизація й аналіз фактів, які свідчать про стан української музичної культури під час Першої світової війни на теренах Галичини, насамперед Львова, висвітлення її особливостей та впливу на неї історичних подій.

Виклад основного матеріалу. Переддень Першої світової війни в українській музичній культурі Галичини характеризувався кількома вагомими явищами й подіями, що значною мірою вплинули на її розвиток і професіоналізацію впродовж наступних десятиліть.

По-перше, завершилося формування майже повної регіональної мережі українського хорового товариства "Боян", що налічувало понад 20 філій і на цьому етапі забезпечувало виконання багатьох творів української вокальної музики, потреби масового музичного виховання, нотного видавництва, відіграло роль концертної установи.

По-друге, була започаткована реформа навчання у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка з метою піднятися до рівня інших європейських музичних академій [20; 21], у процесі якої з ініціативи о. О. Нижанківського і деяких інших діячів Стрийщини було засновано Стрийську філію Музичного товариства ім. М. Лисенка - першу, котра поклала початок процесу створення унікальної, за словами С. Людкевича, на той час регіональної музичної освітньої мережі (єдиною системою ВМІ ім. М. Лисенка у Львові та близько 20-ти його філій стали до кінця 1930-х рр.) [22; 23; 24].

По-третє, під егідою Музичного товариства ім. М. Лисенка почали проводитися перші в українському середовищі концерти музично-просвітницького (не лише національно-патріотичного) характеру, наприклад, вечори творів Ф. Шуберта (1912 р.) [25] і П. Чайковського (1913 р.) [26].

По-четверте, на початку червня 1914 р. у Празі відбувся перший, за свідченням В. Барвінського (і влаштований за його ж ініціативою), вечір української народної пісні у виконанні найвідомішого чеського хору "Глагол", де прозвучали обробки українських народних пісень М. Лисенка, С. Людкевича, Л. Куби, В. Барвінського, у тому числі і ч. його "Українського весілля" (уперше) [27, с. 144; 19, с. 246].

По-п'яте, вершиною національного музичного життя напередодні війни стало проведення 100-літнього ювілею від дня народження Т. Шевченка. Із цієї нагоди ще в 1913 р. Музичне товариство ім. М. Лисенка оголосило конкурс музичних творів (за рішенням 8.05.1913 р., у журі входили о. О. Нижанківський,

№ 8 (99) листопад 2009 р.

Ф. Колесса, С. Людкевич, о. Й. Кишакевич, М. Волошин, С. Федак [19, с. 241; 20]. За результатами конкурсу перемогу серед симфонічних композицій здобула "Українська рапсодія" В. Барвінського [27, с. 143] - композитора, творча діяльність якого відіграла дуже вагомую роль під час війни й протягом наступних десятиліть, серед хорових творів - Кантата на слова Лесі Українки о. Й. Кишакевича. У першій половині 1914 р. за сприяння всіх українських товариств та установ відбулося три великі Шевченківські концерти. У перших двох (9 і 10 березня) брав участь збірний хор Львівського, Перемишльського, Тернопільського, Стрийського й Буковинського "Боянів" під диригуванням М. Волошина (подібна концертна маніфестація галицьких "Боянів" ще відбувалася під час святкування 35-річчя творчої діяльності М. Лисенка в 1903 р.), академічний хор "Бандурист", гімназійний хор, а також співак О. Мишуга, піаністка С. Дністрянська, поет Б. Лепкий та ін. У великій та серйозній програмі цих концертів, де звучали твори М. Лисенка, А. Вахнянина, о. М. Вербицького, С. Людкевича, о. Й. Кишакевича, Ф. Ліста, визначальною подією стало виконання III і IV ч. кантати-симфонії "Кавказ" С. Людкевича на слова Т. Шевченка (III ч. звучала вперше) - твору, закінченого саме до 100-річчя від дня народження поета. Третій великий шевченківський концерт відбувся 27 червня, напередодні Здвигу "Січей" і "Соколів", і мав дещо іншу програму (зокрема, виконувалася I ч. "Кавказу" С. Людкевича) [28; 29; 30; 31; 32; 33, с. 162].

Початок війни істотно обмежив українське музичне життя Галичини, на активність якого впливало розміщення лінії фронту. Двічі за роки воєнних дій діяльність українських музикантів завмирала майже повністю. Перший раз причиною стала російська окупація від вересня 1914 р. до літа 1915 р., під час якої були заборонені всі національні установи, у тому числі й музичні товариства та ВМІ ім. М. Лисенка [34, с. 240]. Але після звільнення Львова вже 7 липня 1915 р. у Народному домі відбувся концерт за участю хору "Бандурист" й О. Пархоняк [19, с. 271]. За другим разом серйозні труднощі викликала українсько-польська війна, яка з листопада 1918 р. до серпня 1919 р. майже зупинила музично-концертне життя українців Галичини. Лише 21 серпня 1919 р. були поновлені добродійні концерти Українського Горожанського комітету за участю львівського "Бояня" [19, с. 271].

Діяльність українських музичних товариств у роки війни була нестабільною. Найбільше постраждали провінційні філії "Бояня", які переважно перервали свою роботу (тільки в Тернополі, імовірно, завдяки переїзду в місто композитора В. Безкоровайного "Боян" частково відновив діяльність ще 1918 р.). У самому Львові репетиції хорového товариства знову скликалися вже з другої половини 1915 р. С. Людкевич писав, що "світова війна перервала всього тільки на рік діяльність "Бояня"; зараз же після "освобождения" Львова найшлося у Львові стільки давніх "бояністів" і нових меломанів, що вони вирішили негайно розвинути концертну діяльність..." [35]. Своїм відродженням та відновленням концертів під час війни львівський "Боян" завдячував приїзду В. Барвінського, який пізніше згадував про "добровільно, а радше самозванно взяті на себе обов'язки диригента співацького товариства..." [27, с. 146]. Ці функції композитор, очевидно, незмінно виконував протягом 1915-1917 рр. Далі (принаймні, до 1923 р.)

діяльність товариства була ускладнена ще й частотою зміною диригентів (їх було не менше восьми). Ще однією проблемою стала нестача хористів у чоловічій групі, які переважно воювали в складі різних військових частин. Ця обставина змушувала В. Барвінського в 1916-1917 рр. неодноразово просити командування Легіону УСС про кількадевні відпустки для стрільців - колишніх "бояністів" - з метою допомогти хором в проведенні концертів, стверджуючи, що значна кількість чоловічої групи "Бояня" була в УСС [36, арк. 48].

Музичне товариство ім. М. Лисенка в перший рік війни зазнало двох втрат: смерть В. Шухевича - одного з фундаторів товариства і першого його керівника (на його місце у 1915 р. було обрано юриста Й. Дрималика); мобілізація до австрійської армії і полон директора ВМІ ім. М. Лисенка С. Людкевича (він остаточно повернувся лише 1919 р.) [19, с. 273]. Саме останнє й стало причиною запрошення до Львова В. Барвінського у вересні-жовтні 1915 р. (Ф. Колесса від пропозиції очолити ВМІ ім. М. Лисенка відмовився). За спогадами В. Барвінського, головну роль у його рішенні повернутися до Львова відіграло наполягання батька - О. Барвінського (сам композитор мав намір залишитися в Празі) [27, с. 146]. Відтак, уже в грудні 1915 р. газета "Діло" повідомляла про відновлення приймання до ВМІ ім. М. Лисенка [37], а кількість його слухачів упродовж 1916-1917 рр. зростала навіть порівняно з довоєнним періодом. До свого арешту 1948 р. В. Барвінський залишався одним із провідників музичної культури Галичини й директором інституту (потім консерваторії).

Вагомою подією років війни стало відкриття в 1916 р. будинку Музичного товариства ім. М. Лисенка. Його зали впродовж певного часу були чи не єдиним місцем проведення зібрань, академій і концертів українських товариств, навіть незважаючи на пошкодження будинку внаслідок подій 1 листопада 1918 р. [22] (польська влада, зокрема в 1919-1920 рр., інших приміщень майже не надавала [38]).

Ще одним осередком розвитку музичної культури під час війни (своєрідним через свою мобільність) були українські збройні формування УСС та УГА. У їх складі було достатньо багато відомих згодом музикантів та композиторів. Крім знаменитих авторів стрілецьких пісень М. Гайворонського, Л. Лепкого і Р. Купчинського, слід назвати, наприклад, композитора й автора популярних свого часу оперет Я. Барнича [15, с. 21; 39] - добровольця УСС з 17 років та учасника струнного квартету УСС; композитора, музикознавця й фольклориста З. Лиська [17, с. 44] - в УСС з 1917 р. після звільнення з російського полону; диригента академічного хору "Бандурист" та львівського "Бояня" до 1914 р. П. Артимовича [40, с. 555] - члена Пресової квартири УСС, що загинув 1920 р. в УГА на Наддніпрянщині; скрипаля й композитора А. Баладдюка [40, с. 469] - учасника струнного квартету УСС; композитора й музикознавця, згодом директора Станіславської філії ВМІ ім. М. Лисенка О. Залеського [41] - з 1918 р. в УГА, а також композитора Н. Нижанківського [16, с. 8-9], скрипаля Р. Придаткевича [16, с. 9; 42], диригента й засновника Дрогобицької філії ВМІ ім. М. Лисенка о. С. Сапруна [40, с. 533], диригента львівського "Бояня", співака й музичного критика М. Волошина [15, с. 19], співака М. Голинського [43, с. 394].

Концерти стрілецького хору та оркестру відбува-

лися по всій території Галичини та за її межами, зокрема засвідчені концертні виступи на Закарпатті в другій половині 1914 р. хору під керування М. Гайворонського, згодом концертували хор Коша УСС, яким диригував Л. Гриншак та опікувався М. Волошин, духові оркестри під керуванням М. Гайворонського (з 1915 р.), Б. Крижанівського (у 1918 р.), О. Кухтини (на початку 1919 р.), а також струнний квартет у складі М. Гайворонського, Я. Барнича, А. Баландюка і Р. Лесика (з 1916 р.) і мандоліновий оркестр [2; 4; 5; 7; 15, с. 19, 21]. Одні з перших концертів відбулися у Станіславові (зокрема, концерти стрілецького оркестру М. Гайворонського), Коломиї, Перемишлі, Стрию (цікаво, що диригувати на стрийських концертах 1917 р. доручили о. О. Нижанківському) [15, с. 25].

Деякі факти української галицької музичної культури воєнного періоду привертають особливу увагу з огляду на їх розвиток у відповідних явищах 1920-1930 рр. Наприклад, засвідчено, що попри складні обставини, у першій половині 1919 р. митрополит Андрей Шептицький пробував упорядкувати українські церковні музичні твори (полеміка про стан церковної музики тривала впродовж 1920-1930-х рр.). Ось як про це писав С. Людкевич: "В часі пам'ятних місяців облоги Львова в р. 1919 скликана була в Св'ятім Юрі під протекторатом А. Шептицького анкета в справі церковного співу із покликаних представників консисторії, літературних та музичних кругів Львова. Анкета радила доволі довго (головно справи церковного нотного видавництва), вибрала навіть з поміж себе дві секції, видавничу і організаційну" [44; 45, с. 13]. Відомо, що видавничу секцію очолив диригент і педагог о. І. Туркевич.

Крім того, у 1919 р. було фактично започатковане створення симфонічного оркестру Музичного товариства ім. М. Лисенка. Стимулом послужило розуміння неможливості в умовах польської окупації запрошувати для участі в концертах українських товариств військові оркестри, як це було прийнято до 1914 р. С. Людкевич, зокрема, опікувався збиранням відповідних музичних інструментів, листуючись із фабриками в Дрездені, Відні, Франкфурті-на-Майні, навіть із таборами полонених воїнів УГА. Музичний гурток одного з таких таборів в Тухолі, наприклад, прислав у подарунок товариству контрабас [19, с. 279-280]. Допомогав, імовірно, у пошуках інструментів і З. Лисько, який лише 1920 р. повернувся до Львова з таборів для інтернованих.

Концерти можна вважати однією з головних форм вияву національного музично-культурного руху у воєнний період. Вони відбувалися рідко, ювілейні академії проходилися із спізненням (100-річчя від дня народження композитора та автора національного гімну о. М. Вербицького в 1915 р., наприклад, було лише згадане в пресі [46]). До їх програм часто вносилися істотні зміни, а організація ускладнювалася відсутністю багатьох виконавців. Тим не менше окремі із цих концертів цікаві прем'єрним виконанням вагомих музичних творів, зокрема Секстету (1916 р.), "Українського весілля" (повністю 1917 р.), "Урочистої кантати митрополиту Андрею Шептицькому" (1917 р.) В. Барвінського, низки хорових композицій С. Людкевича (хоча кантата "Україні" на сл. Ф. Колесси, написана композитором 1918 р., була виконана 1928 р.), його фортепіанного тріо (1919 р.), літургії С. Туркевич-Лукинович (1919 р.) - одного з

перших творів композиторки тощо. Українські концерти, як і вистави, з другої половини 1916 р. відбувалися найчастіше в залах ВМІ ім. М. Лисенка, рідше в Народному Домі. Зібрані кошти майже завжди йшли на різноманітні гуманітарні потреби та благодійність. За існуючими матеріалами можна приблизно відновити перелік основних концертів та академій українських товариств, що відбувалися у Львові у воєнні роки, організатором яких найчастіше виступав В. Барвінський:

Дня 2 лютого 1916 р. - концерт колядок і щедрівок, на якому серед іншого виконувалися обробки о. К. Стеценка [47, с. 55].

Дня 12 лютого 1916 р. - концерт на честь УСС у Народному Домі за участю львівського "Бояна" під керуванням В. Барвінського [19, с. 271].

Дня 13 червня 1916 р. - Інавгураційний концерт із нагоди посвячення будинку Музичного Товариства ім. М. Лисенка за участю львівського "Бояна". У ньому взяли участь В. Барвінський як диригент і концертмейстер, скрипаль Є. Перфецький, співачка О. Пархоняк. Виконувалися твори о. К. Стеценка, В. Барвінського, М. Лисенка, С. Людкевича, Ф. Мендельсона [48]. За твердженням В. Барвінського, саме з нагоди цієї події відбулася прем'єра його Секстету, однак на афіші в програмі ця композиція не вказана (імовірно, з огляду на неможливість спрогнозувати присутність у Львові відповідних виконавців, зокрема контрабасиста) [27, с. 145].

Дня 22 червня 1916 р. - Шевченківський концерт у залі ВМІ ім. М. Лисенка за участю львівського "Бояна", Є. Перфецького, О. Пархоняк. У програмі серед іншого значилися прем'єри творів В. Барвінського, зокрема перше виконання у Львові і ч. "Українського весілля" [49].

Весна 1917 р. (точна дата невідома) - Шевченківський концерт із творів української народної музики, де, за повідомленням В. Барвінського, уперше повністю була виконана його музично-етнографічна картина "Українське весілля" [27, с. 147].

Дня 23 березня 1917 р. - концерт гаївок [36].

Дня 15 вересня 1917 р. - концерт-академія з нагоди повернення до Львова митрополита Андрея Шептицького, на якій, очевидно, виконувалася "Урочиста кантата" В. Барвінського, за згадкою композитора, "написана (протягом 4-х днів) з приводу повернення до Львова Митрополита" [27, с. 148].

Дня 13 березня 1918 р. - Свято Української Народної Республіки в роковини Т. Шевченка за участю львівського "Бояна", "Бандуриста", хору полонених, серед інших творів на концерті виконувалася кантата М. Лисенка "Радуйся, ниво" [49].

Початок травня 1918 р. - концерт камерної музики за участю співаків Р. Любинецького, О. Пархоняк, віолончеліста Б. Бережницького, скрипаля Є. Перфецького і В. Барвінського. Т. Шухевич саме про цей концерт писав як про поступ уперед, "бо був чисто музичний, без жодного патріотично-маніфестаційного характеру" [50].

Дня 3 серпня 1918 р. - камерний концерт ВМІ ім. М. Лисенка за участю О. Бірецької і О. Носалевича [22].

Окремо слід згадати про Шевченківський концерт 24 травня 1919 р., що в силу обставин відбувся в Коломиї за участю українських виконавців із Галичини й Наддніпрянщини (зокрема, "Бояна" і Першої кобзарської капели) та представників українського уряду (вступне слово виголосив М. Шаповал) [49].

Війна актуалізувала проблему збереження й упорядкування музичної спадщини українських галицьких композиторів. Із цією метою був створений Комітет для вшанування пам'яті померлих композиторів [51], який повинен був опікуватися організацією ав-

торських концертів та виданням творів. Склад Комітету точно визначити важко, оскільки відповідні звернення від його імені на шпальтах преси підписав лише С. Людкевич. Безпосереднім поштовхом цієї ініціативи стала трагічна смерть популярного композитора й диригента о. О. Нижанківського, якого як повітового комісара ЗУНР [52] без суду розстріляли поляки в Стрию (22 травня 1919 р.). Очевидно, із планованого Комітетом вдалося зробити не багато: заснування Фонду ім. о. О. Нижанківського [53] з метою надавати молодим музикантам степендії для навчання (наскільки Фонд зумів розгорнути діяльність, судити важко), організація кількох концертів із творів о. О. Нижанківського, о. М. Вербицького (але інші - присвячені А. Вахнянину та В. Шухевичу не відбулися), публікація статей С. Людкевича із бібліографіями творів о. О. Нижанківського й о. М. Вербицького [54; 55].

Нотні видання під час війни - це, головню, публікації пісеньників ("Пісні УСС" М. Гайворонського - 1917 р., "Стрілецькі пісні для фортепіано" М. Гайворонського - 1917 р., "Наша слава: збірник пісень патріотичних, політичних, січових, стрілецьких" - 1917 р., "Співаник Українських Січових Стрільців" - 1918 р., "Приятель жовніра: збірник найкращих пісень січових, стрілецьких, народних" - 1919 р.), що включали народні, патріотичні й нові стрілецькі пісні, пісні М. Гайворонського тощо. До них можна долучити "Воєнні квартети" Ф. Колесси, присвячені УСС, та збірник "Ще не вмерла Україна", опублікований у 1918 р. (його ще 1912 р. відредагував С. Людкевич). Водночас саме протягом 1916-1919 рр. видавництво "Edition Ukraina" публікувало твори В. Барвінського, серед них "Прелюдії", цикл "Пісня. Серенада. Імпровізація" для фортепіано, солоспіву "Вечером в хаті", "В лісі" на слова Б. Лепкого, що сприяли зростанню їх популярності в Україні й за кордоном [27, с. 163].

Особливою сторінкою музичної культури цього періоду були активні спроби налагодити контакти між українськими музикантами з Галичини й Наддніпрянщини. Зокрема, із Музичним відділом українського уряду в різний час співпрацювали С. Людкевич, Н. Нижанківський, М. Гайворонський, Р. Придаткевич. Як свідчив О. Кошиць, щоб організувати роботу Музичного відділу від початку до Києва запрошували всіх відомих українських музикантів [56, с. 351], у тому числі одним із перших був С. Людкевич. У київській пресі на початку 1917 р. було таке оголошення: "Музичний відділ офіційно викликає до Києва відомого композитора і доктора музики д. Станіслава Людкевича, котрий, як австрійський полонений, пробував в г. Перовську Сирдар'їнської області. Музичний відділ пропонує йому Київській консерваторії на кафедрі української музики" [19, с. 263] (така пропозиція з причини бурхливих воєнних подій залишилася тільки побажанням, однак, очевидно, пояснюється тим, що С. Людкевич першим із українських музикантів здобув докторат із музикології). У 1919 р. під час перебування армії УГА на Наддніпрянщині у відділі організації хорів та капел при міністерстві преси й пропаганди УНР із ініціативи композитора о. К. Стеценка працювали М. Гайворонський (крім того - головний капельмайстер військ УНР), Н. Нижанківський, Р. Придаткевич [16, с. 9; 42].

Весною 1919 р. в Галичині перебувала Українська республіканська капела під керуванням О. Кошиця. Вирушаючи в закордонне турне, вона дала три концерти в Станіславові та, гостюючи в о. О. Нижан-

ківського на Великдень, співала літургію у військовій церкві м. Стрия. Згадуючи цей факт, О. Кошиць писав, що "галичани кохались у нашому співі, цінили й шанували нас та виказували нам всяку увагу" [57, с. 36].

Висновки

Отже, галицька українська музична культура 1914-1920 рр., попри об'єктивні перешкоди воєнного часу, засвідчувала національне піднесення. Вагомим аргументом на користь активного розвитку музичної культури навіть у воєнні роки було традиційне для галицьких українців розуміння її національно-маніфестаційного призначення. Більше того, саме війна значною мірою увиразнила цей патріотичний зміст мистецької діяльності та творчості. Це засвідчувалося цілою низкою явищ та подій.

1. Керівництво львівських (центральных) осередків музичних товариств доклало максимальних зусиль, щоб забезпечити їх діяльність під час війни, а також згуртувати представників провінційних філій хорового товариства "Боян". Ключову роль у цьому відіграли окремі особистості музикантів, серед них - В. Барвінський, який саме в ці важкі роки став фактичним провідником усього національного музичного життя Львова (очолив ВМІ ім. М. Лисенка і став диригентом львівського "Бояна").

2. Концерти хорів та оркестрів Легіону УСС частково компенсували тимчасово перервану діяльність більшості провінційних "Боянів" і припинення традиційних для початку століття просвітницько-музичних мандрівок хорових груп різних товариств.

3. Незважаючи на організаційні та матеріальні труднощі воєнних років, концерти у Львові відбувалися принаймні декілька разів на рік, а їх програми включали нові твори українських композиторів. Ці концерти підтримувало командування Легіону УСС, прибутки часто йшли не тільки на гуманітарні цілі, але й на потреби Легіону. Характерно, що Шевченківські концерти 1918-1919 рр. присвячувалися Українській державі, декларуючи істинно високу вартість для галицьких українців відродженої національної ідеї та символічність творчості поета.

4. Саме під час війни сформувалися підстави розвитку деяких важливих для розвитку української музичної культури явищ, зокрема упорядкування творів української церковної музики й спадщини галицьких композиторів (о. О. Нижанківського, о. М. Вербицького), розгортання систематичної концертної діяльності українських виконавців, утворення симфонічного оркестру.

5. Обставини, у яких доводилося працювати українським музикантам, добре ілюструють такі факти: у 1918 р. за наказом польської влади заарештовували В. Барвінського у Львові й С. Людкевича в Перемишлі (щоправда, обох композиторів через короткий час відпустили), у провінційних містах заборона проведення Шевченківських концертів була звичною справою, у 1919 р. заборонили публікувати плакати з повідомленням про поминання богослужіння за композитором о. О. Нижанківським (була виконана Панахида і Служба Божа Я. Ярославенка).

Специфічні умови розвитку української музичної культури під час Першої світової війни з огляду на її здобутки та тривале замовчування багатьох явищ є цікавим полем для досліджень, що потребує дальшого пошуку, систематизації та введення до наукового й мистецького обігу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Купчинський Р. Стрілецька пісня / Р. Купчинський // Стрілецька Голгофа. Спроба антології. - Львів, 1992. - С. 121-125.
2. Іванець І. Стрілецька творчість / І. Іванець // Українські Січові Стрільці: 1914-1920. - Львів : Слово, 1991. - С. 121-128.
3. Ріпецький С. Українське січове стрілецтво / С. Ріпецький. - Львів, 1995. - С. 140-148.
4. Гайворонський М. Перша оркестра УСС / М. Гайворонський // Літопис Червоної Калини. - 1935. - Ч. 12. - С. 12-14.
5. Гайворонський М. Стрілецькі пісні і труби / М. Гайворонський // Календар У.Н.Союзу. - 1956. - С. 70-75.
6. Гнаткевич Б. Вишкіл Українських Січових Стрільців / Б. Гнаткевич // Літопис Червоної Калини. - 1934. - Ч. 10. - С. 5-9.
7. Онуфрик С. Оркестра УСС / С. Онуфрик // Календар Червоної Калини на рік 1934. - Львів, 1935. - С. 128-133.
8. Угрин-Безгрішний М. Кіш УСС / М. Угрин-Безгрішний // Літопис Червоної Калини. - 1935. - Ч. 1. - С. 5-7.
9. Витвицький В. Стрілецька пісня / В. Витвицький // За океаном : [зб. статей]. - Львів, 1996. - С. 24-31.
10. Кобрин Н. Стрілецькі пісні літературного походження. Витоки і особливості жанру / Н. Кобрин. - Львів : Сполум, 2007. - 96 с.
11. Кузьменко О. Стрілецькі пісні (аспекти фольклоризму, фольклоризації і фольклорності) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / О. Кузьменко. - Львів, 2000. - 19 с.
12. Погребенник Ф. Наша дума, наша пісня : нариси-дослідження / Ф. Погребенник. - Київ : Музична Україна, 1991. - 207 с.
13. Правдюк О. Стрілецькі пісні в системі жанрів українського пісенного фольклору / О. Правдюк // Народна творчість та етнографія. - 1995. - Ч. 2-3. - С. 24-25.
14. Стрілецькі пісні / [упор. О. Кузьменко]. - Львів, 2005. - 640 с.
15. Витвицький В. Михайло Гайворонський. Життя і творчість / В. Витвицький. - Львів, 2001. - 176 с.
16. Булка Ю. Нестор Нижанківський. Життя і творчість / Ю. Булка. - Львів, Нью-Йорк, 1997. - 59 с.
17. Сивохіп В. Один портрет з історії музичної культури Галичини / В. Сивохіп // Союз Українських Професійних Музик у Львові : матеріали і документи. - Львів, 1997. - С. 43-54.
18. Сивохіп В. Сторінки, написані Зиновієм Лиськом / В. Сивохіп // Лисько З. Піонери музичного мистецтва в Галичині / З. Лисько. - Львів, Нью-Йорк : Вид. М. П. Коць, 1994. - С. 3-17.
19. Штундер З. Станіслав Людкевич. Життя і творчість / З. Штундер. - Львів, 2005. - Т. 1. - 636 с.
20. Центральний державний історичний архів (ЦДІА) України у м. Львові. - Ф. 867. - Оп. 1. - Спр. 24. - 63 арк.
21. Людкевич С. Кілька заміток до реформи у Вищим музичнім інституті товариства ім. М. Лисенка у Львові / С. Людкевич // Діло. - 1910. - Ч. 173.
22. ЦДІА України у м. Львові. - Ф. 867. - Оп. 1. - Спр. 25.
23. Людкевич С. З нашої музично-шкільної ділянки (філії Вищого музичного інституту ім. Лисенка) / С. Людкевич // Діло. - 1932. - Ч. 257. - 19 лист.
24. Людкевич С. Музичний інститут ім. М. Лисенка / С. Людкевич // Українська Музика. - 1937. - Ч. 7. - С. 95.
25. Людкевич С. Ще про вечір Шуберта / С. Людкевич // Діло. - 1912. - Ч. 117. - 28 травн.
26. Музичний вечір П. Чайковського : [рец.] // Руслан. - 1913. - Ч. 113.
27. Барвінський В. Коментований список творів / В. Барвінський // Василь Барвінський : статті та матеріали : збірник / [упор. В. Грабовський]. - Дрогобич : Відродження, 2000. - С. 136-174.
28. Барвінський В. Тарасове свято у Львові / В. Барвінський // Руслан. - 1914. - Ч. 446.
29. Терлецький О. Кілька спізнених уваг про Шевченківські концерти у Львові / О. Терлецький // Діло. - 1914. - Ч. 99-101.
30. Терлецький О. У справі ювілейного концерту в честь Т. Шевченка у Львові / О. Терлецький // Діло. - 1914. - Ч. 28.
31. Форостина Є. Враження з ювілейного концерту / Є. Форостина // Діло. - 1914. - Ч. 68.
32. Трильовський К. З мого життя... (Уривок зі спогадів) / К. Трильовський // Гей, там на горі "Січ" іде!.. Пропам'ятна книга "Січей". - Київ, 1993. - С. 50-51.
33. Якимович Б. Новітні лицарі Вітчизни / Б. Якимович // Ой у лузі червона калина. - Львів : Світ, 1990. - С. 159-176.
34. Мазепа Л. Мазепа Т. Шлях до Музичної академії у Львові : у 2-х т. / Л. Мазепа, Т. Мазепа. - Львів : Сполум, 2003. - Т. 1. - 288 с.
35. Людкевич С. У сорокаліття "Львівського Бояна" (1891-1931) / С. Людкевич // Діло. - 1932. - Ч. 52.
36. ЦДІА України у м. Львові. - Ф. 353. - Оп. 1. - Спр. 7. - 142 арк.
37. [Повід.] // Діло. - 1915. - Ч. 119. - 9 грудн.
38. ЦДІА України у м. Львові. - Ф. 462. - Оп. 1. - Спр. 242. - 24 арк.
39. Гайський О. Ярослав Барнич: Життя і творчий шлях / О. Гайський // Альманах Станіславівської землі. - Нью-Йорк, Торонто, Мюнхен, 1975. - Т. 1. - С. 566-570.
40. Медведик П. Діячі української музичної культури : матеріали до біобібліографічного словника / П. Медведик // Записки НТШ. Праці музикознавчої секції. - Львів, 1996. - Т. 232. - С. 464-558.
41. Костюк О. Осип Залеський - музиколог, композитор, педагог / О. Костюк // Альманах Станіславівської землі. - С. 571-573.
42. ЦДІА України у м. Львові. - Ф. 309. - Оп. 1. - Спр. 2730. - 3 арк.
43. Медведик П. Діячі української музичної культури : матеріали до біобібліографічного словника / П. Медведик // Записки НТШ. Праці музикознавчої секції. - Т. 226. - С. 370-459.
44. Людкевич С. Справа нашого церковного співу / С. Людкевич // Український Вістник. - 1921. - Ч. 150-151. - 2 серп.
45. Витвицький В. Український музичний Львів / В. Витвицький // За океаном : [зб. статей]. - Львів, 1996. - С. 9-15.
46. Залеський О. Після столітнього ювілею М. Вербицького / О. Залеський // Діло. - 1916. - Ч. 12.
47. Ханік Л. Р. Історія хорового товариства "Боян" / Л. Р. Ханік. - Львів, 1999. - 123 с.
48. ЦДІА України у м. Львові. - Ф. 309. - Оп. 1. - Спр. 120. - 18 арк.
49. ЦДІА України у м. Львові. - Ф. 309. - Оп. 1. - Спр. 135. - 93 арк.
50. Шухевич Т. З музики / Т. Шухевич // Діло. - 1918. - Ч. 108. - 15 травн.
51. Людкевич С. Поклик до нашого музикального громадянства / С. Людкевич // Нова Рада. - 1919. - Ч. 49. - 19 лист.
52. Чайковський А. Чорні рядки. Мої спомини за час від 1 листопада 1918 р. до 13 травня 1919 р. / А. Чайковський // Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження. - Львів, 2002. - Т. 1. - С. 207-273.
53. Людкевич С. Від Комітету вшанування пам'яті померлих композиторів / С. Людкевич // Громадська Думка. - 1920. - Ч. 35. - 11 лют.
54. Людкевич С. Остап Нижанківський і наша суспільність (з бібліографією творів) / С. Людкевич // Громадська Думка. - 1920. - Ч. 7. - 7 січн. ; Ч. 12. - 15 січн.
55. Людкевич С. Михайло Вербицький (з видруків бібліографії творів) / С. Людкевич // Життя і Мистецтво. - Ч. 4-5. - С. 131-132.
56. Кошиць О. Спогади / О. Кошиць. - Київ : Рада, 1995. - 387 с.
57. Кошиць О. З пісню через світ / О. Кошиць. - Київ : Книга Роду, 2008. - 432 с.

N. Kobryn

THE UKRAINIAN MUSICAL CULTURE IN HALYCHYNA OF THE WORLD WAR I

The aim of paper is to study and to systematize data on the Ukrainian musical practice in Halychyna of the World War I period. Based on archival and printing documents the author analyses the music activities of the Ukrainian societies and some forms of concert life. There are examining data on the Ukrainian musicians of the different regions to associate with each other.

Key words: musical culture, musical societies, concerts.

© Н. Кобрин

Надійшла до редакції 14.09.2009

УДК 351.78 (477:=83/86) «XX»

**РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ ГАЛИЧИНИ В
СОЦІАЛЬНОМУ ЗАХИСТІ УКРАЇНСЬКОЇ
МОЛОДІ (20–30–ті роки ХХ сторіччя)****НЕСТОР ФЕДОРАК,**

аспірант Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника

У статті досліджується проблема діяльності українських громадських організацій із соціальної опіки над дітьми й молоддю в Галичині в 20-30-х роках ХХ ст., розкриваються форми, методи і засоби роботи таких організацій, підсумовується історичний досвід. Показується, що за складних історичних умов міжвоєнної доби перебування краю в складі Польщі цю функцію брали на себе й різного роду громадські інституції, бо владні структури не приділяли окресленій сфері належної уваги, проводили дискримінаційну політику проти українства.

Ключові слова: українські громадські організації, Галичина, соціальна опіка над молоддю, міжвоєнний період.

Постановка проблеми. Соціальна опіка над дітьми й молоддю - одне з важливих завдань держави. Однак за певних історичних умов, зокрема за міжвоєнної доби перебування Галичини в складі Польщі, ці функції були змушені брати на себе й різного роду громадські інституції, позаяк владні структури не приділяли означеній проблемі належної уваги та проводили дискримінаційну політику проти українства.

Сказане визначає актуальність і практичну значущість заявленої в назві статті теми. Розбудова громадянського суспільства в сучасній Україні зумовлює зростання ролі й значення різних громадських асоціацій у допомозі найменш соціально захищеним верствам населення, зокрема дітям і молоді. Ідеться про опіку над безпритульними, поліпшення можливостей для відпочинку й оздоровлення в літній час та вдосконалення системи позашкільного виховання загалом. Гадаємо, цікавим і корисним у цьому відношенні можуть бути досвід і практика діяльності національних громадських організацій Галичини в 20-30-х роках ХХ ст.

Стан дослідження проблеми. У сучасному науковому просторі цю проблему вивчають переваж-

но історики педагогіки (Т. Завгородня, Н. Лисенко, Д.-К. Мажець, Б. Ступарик та ін.), які акцентують увагу на її педагогічно-дидактичних аспектах. Тому, вважаємо, нарізла потреба осмислення зазначеної теми під кутом усього комплексу суспільно-політичних чинників, що зумовлювали прагнення та дії української суспільності забезпечити належну опіку й виховання зростаючому поколінню за умов, коли цілеспрямовано обмежувалися національно-культурні пріоритети розвитку. Підстави для цього дає широка база маловідомих джерел, зокрема архівних документів і матеріалів періодичної преси та ін.

Мета дослідження - розкрити зміст, форми, засоби соціальної опіки над молодшою генерацією галицьких українців за міжвоєнного періоду ХХ сторіччя, здійснюваної різнопрофільними масовими, станово-професійними, спеціальними громадськими інституціями, які при цьому спиралися на допомогу греко-католицької церкви та фінансово-комерційних установ.

Виклад основного матеріалу. В уявленні української суспільності Галичини міжвоєнного періоду все, що стосувалося справи приватної освіти, виховання й соціальної опіки над дітьми й молод-

№ 8 (99) листопад 2009 р.